

POSTANOWIENIE

Dnia 9 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z powództwa T. D.
przeciwko Szkole Podstawowej im. [...] w N.
o odszkodowanie za naruszenie zasad równouprawnienia oraz ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 października 2024 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach
z dnia 30 czerwca 2023 r., sygn. akt V Pa 7/23,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Kielcach na rzecz adwokata A. A. 1350 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych powiększoną o kwotę podatku od towarów i usług tytułem pomocy prawnej z urzędu udzielonej powódce w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z dnia 30 czerwca 2023 r. oddalił apelację T. D. od wyroku Sądu Rejonowego w Kielcach z dnia 5 maja 2022 r. oddalającego powództwo T. D., przeciwko pozwanej Szkole Podstawowej im. [...] w

N., o odszkodowanie i zadośćuczynienie za naruszenie zasady równouprawnienia, równego traktowania w zatrudnieniu.

Od powyższego wyroku powódka wywiodła skargę kasacyjną, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. W podstawach skargi podniosła zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego: art. 378 § 1 k.p.c. przez nierozpoznanie zarzutu apelacyjnego naruszenia przez Sąd Rejonowy w Kielcach art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 387 § 2¹ pkt 2 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia wyroku niespełniającego wymogów kodeksowych.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca, wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania. Ponadto wniosła o zasądzenie na rzecz adwokata kosztów nieopłaconej pomocy prawnej przyznanej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powódka powołała się na podstawę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wobec występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego związanego z wykładnią art. 378 § 1 k.p.c. Rozstrzygnięcie problemu prawnego pozostaje w ścisłym związku przyczynowym ze sprawą powódki, gdyż od wykładni tego przepisu zależy jej wynik. Wyjaśnienie wątpliwości może przyczynić się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Analiza judykatury Sądu Najwyższego pozwala wyróżnić dwa poglądy prawne na temat relacji między tym przepisem a zarzutami apelacyjnymi.

W myśl pierwszej interpretacji nie jest bezwzględnym warunkiem prawidłowego rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji odniesienie się do każdego z zarzutów podniesionych w apelacji. Z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika bowiem konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (wyroki Sądu Najwyższego: z 9 maja 2023 r., III USKP 63/22, LEX nr 3564786; 14 kwietnia 2021 r., III CSKP 79/21, LEX nr 3226748; 25 września 2019 r.,

III CSK 230/17) i uogólniając, uzasadnienie powinno zawierać elementy, które ze względu na zarzuty i wnioski apelacji były konieczne do rozpoznania sprawy w drugiej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 września 2021 r., II PSK 113/21, LEX nr 3404178). Powyższy pogląd dominuje w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Inna interpretacja art. 378 § 1 k.p.c. przewiduje, że wymóg rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza nie tylko zakaz wyjścia poza granice zaskarżenia, ale także obowiązek odniesienia się do wszystkich zarzutów apelacyjnych (wyroki Sądu Najwyższego: z 25 lutego 2022 r., II CSKP 149/22, LEX nr 3404673; 24 czerwca 2020 r., IV CSK 607/18, LEX nr 3048217; 8 sierpnia 2018 r., I PK 170/17, LEX nr 2534748).

W ocenie strony skarżącej na tle art. 378 § 1 k.p.c. powstaje istotne zagadnienie prawne, które można wyrazić w pytaniu: „czy ewolucja orzecznictwa Sądu Najwyższego w kierunku odejścia od pierwotnego dekodowania normy nakazującej rozpoznać wszystkie zarzuty apelacji na rzecz normy, zgodnie z którą odniesienie się do każdego z zarzutów podniesionych w apelacji nie jest bezwzględnym warunkiem prawidłowego rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji, jest właściwa w świetle konstytucyjnej zasady prawa do sądu”. Ten zwrot w wykładni prawa dokonany został w warunkach obowiązywania art. 378 § 1 k.p.c. w niezmienionym brzmieniu i prowadzi do pomniejszenia praw obywateli w zakresie prawa do sądu, a nie do jego poszerzenia, dlatego wypowiedzenie się przez Sąd Najwyższy w powyższej kwestii może przyczynić się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w

orzecnictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

Strona wnosząca skargę kasacyjną, zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c. określającym wymogi formalne tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia, powinna sformułować wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania wraz ze stosownym uzasadnieniem. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty prawne świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującego od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów.

Skarżąca uzasadniła wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego.

Należy zatem przypomnieć, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozpatrzenie przyczyni się do rozwoju prawa i jurysprudencji i będzie miało znaczenie nie tylko do oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także przy rozstrzyganiu innych podobnych spraw. Zagadnienie to musi przy tym rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Realizacja wskazanej wyżej przesłanki nie polega jedynie na sformułowaniu problemu prawnego bazującego na przepisach wskazanych w podstawie skargi kasacyjnej. Konieczne jest przedstawienie odpowiedniego wyводу jurydycznego, wykazującego nie tylko zasadność preferowanego przez skarżącego sposobu rozstrzygnięcia zagadnienia, ale także wadliwość rozwiązania postawionego problemu przez Sąd drugiej instancji przy wykorzystaniu zapatrywań prawnych wyrażonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, opartych na poczynionych w sprawie jednoznacznych i stabilnych

ustaleniach faktycznych, wiążących Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Skarżący ma w tym zakresie obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki przyjęty jest przy przedstawieniu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, Legalis 208528). Sformułowanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez wskazanie konkretnych przepisów prawa, których ono dotyczy i przedstawienie argumentów prowadzących do rozbieżnych ocen (postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004, nr 9, poz. 158; 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7-8, s. 51).

Istotne jest przy tym, aby problem prawny, ujęty w skardze kasacyjnej, dotyczył kwestii decydującej o rozstrzygnięciu sprawy. Nie może być bowiem dla niej prawnie obojętny. Innymi słowy, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne tylko wtedy, kiedy wynik sprawy uzależniony jest od interpretacji przepisów przedstawionych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 września 2005 r., I PK 98/05, OSNP 2006, nr 15-16, poz. 243; 29 czerwca 2001 r., I PKN 33/01, OSNP 2003, nr 9, poz. 228).

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia i w granicach jej podstaw, biorąc pod rozwagę z urzędu w granicach zaskarżenia, nieważność postępowania. Skargę kasacyjną można oprzeć na podstawie naruszenia prawa materialnego lub podstawie naruszenia przepisów postępowania (art. 398³ § 1 k.p.c.). Obie podstawy kasacyjne pozostają ze sobą w związku funkcjonalnym. W świetle art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (wyrok Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2006 r., I PK 164/05, Monitor Prawa Pracy 2006, nr 10, s. 541). I odwrotnie, zarzuty naruszenia przepisów postępowania mają znaczenie, jeżeli uchybienia mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), zatem wpierw decyduje prawidłowo rozumiane prawo materialne, które określa przesłanki dochodzonego

świadczenia, a te wyznaczają, jakie ustalenia stanu faktycznego są konieczne i mają znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu (art. 227 k.p.c.). Zarzuty podstawy procesowej nie mogą być dowolne, lecz muszą pozostawać w związku z normą prawa materialnego, od której zależy wynik sprawy. Poza tym nie powinny pomijać ograniczenia z art. 398³ § 3 k.p.c., w myśl którego podstawy skargi kasacyjnej nie mogą stanowić zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. W postępowaniu kasacyjnym zachodzi też związanie ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Konkludując, należy stwierdzić, że zarzuty naruszenia przepisów postępowania mogą być zatem podstawą skargi kasacyjnej jedynie wówczas, gdy uchybienie tym przepisom mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 2 k.p.c.). Konieczne jest więc odpowiednie zredagowanie każdego z zarzutów naruszenia przepisów postępowania przez wskazanie, jaki wpływ na sposób rozstrzygnięcia sprawy miały podnoszone przez skarżącego uchybienia procesowe (wyrok Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2014 r., IV CSK 679/13, LEX nr 1511203; postanowienie Sądu Najwyższego z 22 maja 2024 r., II PSK 18/24, LEX nr 3730479).

W niniejszej sprawie skarżąca, uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazała na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne w zakresie nierozpoznania przez sąd drugiej instancji zarzutów apelacji, zaś w podstawach kasacyjnych zarzuciła tylko obrazę przepisów prawa procesowego, nie próbując powiązać zarzucanych uchybień z naruszeniem prawa materialnego, a tym samym wykazać wpływu zaistniałych - w jej ocenie - wadliwości postępowania na wynik sprawy. Tymczasem stawiane w podstawach skargi zarzuty naruszenia prawa procesowego dla ich zasadności powinny wskazywać, jakie znaczenie miałyby te uchybienia dla wyniku sprawy, który jest rezultatem subsumcji prawa materialnego do ustalonego stanu faktycznego. Skarżąca nie poniosła zaś żadnych zarzutów naruszenia prawa materialnego, tym samym pozbawiając się możliwości wykazania wpływu ewentualnych naruszeń przepisów postępowania na wynik sprawy.

Na marginesie warto przypomnieć, że problematyka zawarta w sformułowanym przez skarżącą pytaniu była przedmiotem licznych wypowiedzi

Sądu Najwyższego. W szczególności należy zwrócić uwagę na uchwałę z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, Nr 6, poz. 50) stanowiącą zasadę prawną, w której Sąd Najwyższy przyjął, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wyjaśnił, że apelacja pełna *cum beneficio novorum* polega na tym, że sąd drugiej instancji rozpatruje sprawę ponownie, czyli w sposób w zasadzie nieograniczony jeszcze raz bada sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji. Tym samym postępowanie apelacyjne - choć odwoławcze - ma charakter rozpoznawczy (merytoryczny), a z punktu widzenia metodologicznego stanowi dalszy ciąg postępowania przeprowadzonego w pierwszej instancji. Przez spełnianie nieograniczonych funkcji rozpoznawczych spełnia się kontrolny cel postępowania apelacyjnego; rozpoznanie apelacji ma (powinno) doprowadzić do naprawienia wszystkich błędów sądu pierwszej instancji, ewentualnie także błędów stron.

Rozpoznawczy charakter apelacji pełnej znajduje umocowanie przede wszystkim w art. 378 § 1 k.p.c., wyraźnie stwierdzającym, że sąd drugiej instancji „rozpoznaje sprawę”, a nie sam środek odwoławczy. Dostrzeżenie tej różnicy jest istotne, gdyż tylko w wypadku rozpoznawania środka zaskarżenia, a nie samej sprawy można zasadnie mówić o bezwzględnym związaniu tym środkiem (zawartymi w nim podstawami, zarzutami). „Granice apelacji” - termin użyty w art. 378 § 1 k.p.c. we frazie „sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji” - należy rozumieć granice, w których sąd drugiej instancji może (powinien) rozpoznać skierowaną do niego sprawę. Innymi słowy, granice apelacji to nie tylko treść zarzutów i wniosków oraz granice zaskarżenia, czy ogólniej - jeden z elementów zakresu rozpoznania sprawy przez sąd w postępowaniu apelacyjnym, lecz granice kognicji tego sądu. W granicach tych mieści się zatem rozpoznanie wszystkich prawnomaterialnych aspektów sprawy, niezależnie od przedstawionych zarzutów. Pojęcie „granic apelacji” wyznacza więc nieograniczenie sądu drugiej instancji, lecz jego kompetencje i powinności jurysdykcyjne, albo szerzej zakres władzy sędziowskiej na drugim szczeblu instancji. Znamienne jest przy tym, że

ustawodawca w żadnym przepisie nie wyśłowił związania sądu zarzutami apelacyjnymi. Podsumowując, użyte w art. 378 § 1 k.p.c. sformułowanie, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę „w granicach apelacji”, oznacza, iż sąd ten rozpoznaje sprawę merytorycznie w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, prowadząc lub ponawiając dowody albo poprzestając na materiale zebranym w pierwszej instancji (art. 381 i art. 382 k.p.c.), ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji, będąc ewentualnie związany oceną prawną lub uchwałą Sądu Najwyższego (art. 386 § 6, art. 398²⁰ i art. 390 § 2 k.p.c.), stosuje przepisy regulujące postępowanie apelacyjne oraz, gdy brak takich przepisów, przepisy dotyczące postępowania przed sądem pierwszej instancji (art. 367 i nast. oraz art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c.), kontroluje prawidłowość postępowania przed sądem pierwszej instancji, pozostając związany zarzutami przedstawionymi w apelacji, jeżeli są dopuszczalne (np. art. 162 k.p.c.), ale biorąc z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (art. 378 § 1 *in fine* k.p.c.), orzeka co do istoty sprawy stosownie do wyników postępowania, nie wykraczając poza wniosek zawarty w apelacji i nie naruszając zakazu *reformationis in peius* (art. 378 § 1, art. 384 i art. 386 k.p.c.), i w końcu rozstrzyga o kosztach postępowania (art. 108 § 2 k.p.c.).

W postanowieniu z 13 kwietnia 2021 r. (I USK 94/21, LEX nr 3159950) Sąd Najwyższy podkreślił również, że obowiązki sądu odwoławczego w płaszczyźnie rozpoznania apelacji są jednoznaczne. Jeżeli sąd ten podziela ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji (i ich ocenę prawną), nie musi ponownie opisywać tych ustaleń i na nowo kwalifikować prawa materialnego. Zwięzłość argumentacji nie jest wadą samą w sobie, a na pewno nie przemawia na rzecz oczywistego naruszenia prawa. Apelacje nadmiernie rozbudowane, multiplikujące zarzuty w różnych ciągach powiązań uprawniają sąd drugiej instancji do łącznego rozpoznania podniesionych problemów, tak by jednak uchwycić różnicę w ocenie materiału dowodowego między sądem a skarżącą stroną.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu podniesionego w apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie

się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia. Inaczej rzecz ujmując, funkcje kontrolne sądu odwoławczego (weryfikacja prawidłowości orzeczenia sądu pierwszej instancji) wysuwają na plan pierwszy prawidłowe zastosowanie art. 378 § 1 k.p.c. w zakresie odniesienia się do każdego istotnego zarzutu apelacji (wyroki Sądu Najwyższego z: 4 września 2014 r., II CSK 478/13, OSNC-ZD 2015 Nr 4, poz. 64; 4 września 2014 r., I PK 25/14, OSNP 2016, nr 1, poz. 6, 5 października 2018 r., I CSK 608/17, LEX nr 2561619; 22 sierpnia 2018 r., III UK 119/17, LEX nr 2542602; 11 kwietnia 2018 r., II PK 20/17, LEX nr 2509624; 4 kwietnia 2018 r., V CSK 266/17, LEX nr 2522952 i postanowienia Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2015 r., II CSK 265/15, LEX nr 2148629, 14 marca 2018 r., II PK 120/17, LEX nr 2488061, 6 kwietnia 2022 r., I USK 406/21, LEX nr 3421872).

Odpowiednie stosowanie art. 328 § 2 k.p.c. do uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji oznacza, że nie musi ono zawierać wszystkich elementów uzasadnienia orzeczenia sądu pierwszej instancji; sąd odwoławczy obowiązany jest zamieścić w uzasadnieniu takie elementy, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznania, są potrzebne do rozstrzygnięcia sprawy (wyroki Sądu Najwyższego z: 29 kwietnia 2016 r., I CSK 306/15, LEX nr 2032362, 24 lipca 2024 r., II CSKP 1382/22, LEX nr 3747486).

W przedmiotowej sprawie Sąd drugiej instancji opierając się na zebranych materiale dowodowym, dokonał jego swobodnej oceny i – wbrew sugestiom skarżącej – rozważył stawiane w apelacji zarzuty, wyjaśniając, z jakich powodów uznaje je za bezzasadne (uzasadnienie wyroku s. 26-29). Podnoszone przez skarżącą w tym zakresie argumenty stanowią zatem polemikę z oceną dowodów i wynikającymi z niej ustaleniami faktycznymi, co zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. uchyla się spod kontroli kasacyjnej.

Wobec niewykazania istnienia powołanej w skardze kasacyjnej przesłanki przedsądu, z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. należało orzec jak w sentencji. O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym rozstrzygnięto na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 1184 ze zm.) w związku z § 15 ust. 1

pkt 2 i 3, § 8 pkt 5, w związku z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 763).

[SOP]

r.g.